

CYKL | FILMOWA HISTORIA POLSKI
GRUPA WIEKOWA | SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
PRZEDMIOT | HISTORIA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE DLA NAUCZYCIELA

SCENARIUSZ LEKCJI

opracowanie: dr Bartosz Filip

FILM | „JESTEM MORDERCĄ”

Polska 2016, 107 min

reżyseria: Maciej Pieprzyca

scenariusz: Maciej Pieprzyca

obsada: Mirosław Haniszewski (Janusz Jasiński), Arkadiusz Jakubik (Wiesław Kalicki), Agata Kulesza (Lidia Kalicka), Magdalena Popławska (Teresa Jasińska), Piotr Adamczyk (major Aleksander Stępski), Tomasz Włosok (milicjant Roman Mazur), Michał Żurawski (milicjant Marek), i in.

Psychologiczny thriller luźno oparty na prawdziwych wydarzeniach z przełomu lat 60. i 70. ubiegłego wieku. Seryjny morderca kobiet, siejący postrach wśród mieszkańców Śląska i Zagłębia, to cel numer jeden młodego i ambitnego porucznika Milicji Obywatelskiej.

W filmie Macieja Pieprzycy główny bohater to postać targana wewnętrznymi dylematami: z jednej strony chce rozwiązać trudną zagadkę kryminalną, w której czas pełni bardzo ważną rolę, z drugiej – rzeczywistość, w której żyje, zmusza go do podejmowania trudnych moralnych wyborów. A wszystko to w atmosferze propagandy sukcesu komunistycznej Polski, gdzie osobiste ambicje bohatera i jego słabości niebezpiecznie flirtują z totalitarną władzą tamtych czasów. To także film o kłamstwie, wszechobecnym w obowiązującym autorytarnym systemie społeczno-politycznym, zawłaszczającym kolejne przestrzenie życia całego społeczeństwa polskiego.

PRL – PERSPEKTYWA POLITYCZNA

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Temat lekcji

PRL – perspektywa polityczna

Czas trwania lekcji

1 x 45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- analizuje i interpretuje dzieło filmowe w kontekście historycznym;
- charakteryzuje cechy systemu politycznego PRL w latach 70. XX wieku;
- korzysta z pojęć: PZPR, I sekretarz PZPR, propaganda sukcesu, wampir z Zagłębia, Milicja Obywatelska, przodownik pracy, Huta Katowice, komputer Odra;
- wymienia postaci historyczne: Edward Gierek, Mirosław Hermaszewski;
- postrzega film jako jedno ze źródeł wiedzy o epoce.

Powiązanie z podstawą programową

Treści nauczania i wymagania szczegółowe podstawy programowej z historii dla LO, technikum i szkoły branżowej II stopnia:

- LVII. Polska w latach 1957–1981. Podczas lekcji uczeń:

Zakres podstawowy:

1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej.

Zakres rozszerzony:

- 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę;
- 4) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury, ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- samodzielne wyszukiwanie i selekcja informacji (po projekcji filmu, przed lekcją podsumowującą);
- analiza i interpretacja dzieła filmowego;
- analiza fotosu filmowego – interpretacja kadru filmowego w odniesieniu do filmu;
- analiza fotografii z epoki – interpretacja Źródła historycznego o charakterze ikonograficznym.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Jestem mordercą”;
- Kartę pracy nr 1 – zawierającą najważniejsze pojęcia historyczne, dotyczące wydarzeń ukazanych w filmie „Jestem mordercą”;
- Kartę pracy nr 2 – zawierającą kadry z filmu „Jestem mordercą”;
- Kartę pracy nr 3 – zawierającą kadry z filmu „Jestem mordercą”;
- Kartę pracy nr 4 – zawierającą materiały ikonograficzne z epoki.

Przygotowanie do lekcji

Lekcja powinna się odbyć po obejrzeniu filmu „Jestem mordercą” w reżyserii Macieja Pieprzycy.

Na lekcję uczniowie przynoszą wypełnione ołówkiem karty pracy (Karta pracy nr 1), zawierające najważniejsze pojęcia historyczne związane z historią polityczną PRL w latach 70. XX wieku. Uczniowie wypełniają kartę na podstawie informacji odnalezionych samodzielnie oraz (ewentualnie) po rozmowie z dziadkami o realiach życia w Polsce w latach 70.

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel pyta o wrażenia uczniów po projekcji filmu „Jestem mordercą”. Zadaje także pytanie, czy znają filmy, których akcja rozgrywa się w podobnym momencie historycznym. Nauczyciel pyta o wiedzę uczniów na temat wydarzeń w Polsce w latach 70. XX wieku. Zwraca uwagę uczniów, że wizerunek codzienności w Polsce zawarty w filmie „Jestem mordercą” jest dwuznaczny: z jednej strony film nawiązuje do wszechobecnej wówczas propagandy sukcesu, ze strony drugiej opowiada o kłamstwie, zdradzie i upadku człowieka. Następnie nauczyciel dokonuje z uczniami analizy tabeli (**Karta pracy nr 1**), którą podopieczni mieli wypełnić w domu.

Realizacja tematu

→ Nauczyciel rozdaje uczniom **Kartę pracy nr 2**, by dokonać pierwszej części analizy historycznej

filmu „Jestem mordercą”. Kadry na karcie zostały tak dobrane, aby można było skomentować pozornie pozytywne aspekty życia w latach 70. (motywowane propagandą sukcesu) – ambicja młodego milicjanta, posługującego się nowoczesnymi metodami prowadzenia śledztwa; nowatorski sprzęt elektroniczny polskiej produkcji (komputer Odra); wspinanie się po szczeblach kariery, motywowane korzyściami materialnymi; finansowy aspekt życia w PRL lat 70. – pomarańcze, kolorowy telewizor, własne mieszkanie, paszport.

Przewidywane odpowiedzi:

- 1. Jasiński to młody, ambitny milicjant. Ma okazję wykazać się w pracy, otrzymując funkcję szefa grupy dochodzeniowej, poszukującej mordercy. Stosuje nowatorskie metody śledztwa, szuka inspiracji za granicą. Wszystko w celu polepszenia bytu rodziny.*
- 2. W toku śledztwa milicjanci wykorzystują m.in. komputer Odra – umożliwiający szybkie analizowanie wielkiej liczby danych. Dzięki obliczeniom liczba podejrzanych maleje, co pozwala na wytypowanie i aresztowanie konwojenta Kalickiego.*
- 3. Jasiński pnie się po szczeblach kariery, motywuje go przykład jego przełożonego – majora Stępskiego. Ten ma piękny dom, jest ustosunkowany. To wzór dla Jasińskiego.*
- 4. W filmie nieustannie zaznaczane są materialne motywacje bohaterów: jednych ma motywować nagroda finansowa (milion starczy na mieszkanie i samochód), na innych robi wrażenie talon na kolorowy telewizor, pomarańcze, a nawet czekolada. Tak czy inaczej – ludzie potrafią zrobić wiele za korzyści finansowe.*

→ Nauczyciel rozdaje uczniom **Kartę pracy nr 3**, by dokonać drugiej części analizy historycznej filmu

„Jestem mordercą”. Kadry na karcie zostały dobrane tak, aby można było skomentować negatywne aspekty życia w latach 70. (ciemna strona propagandy sukcesu) – praca Milicji: toksyczne relacje międzyludzkie, warunkowane ambicją i strachem przed porażką; postać Kalickiego – skromne realia codziennego życia konwojenta i jego rodziny; proces Kalickiego – oskarżony jako kozioł ofiarny (brak pewności o jego winie), rodzina Kalickiego zeznaje przeciwko niemu (finansowa motywacja żony); Jasiński – psychiczne koszty pięcia się po szczeblach kariery bez zasad (zdrada żony i przyjaciół, tuszowanie śladów, manipulacja w śledztwie).

Przewidywane odpowiedzi:

- 1. W toku śledztwa ujawniają się kolejne napięcia i nieprawidłowości. Dochodzi do aresztowania przypadkowego (?) podejrzanego. Dalej następuje manipulacja świadkami, tuszowanie niewygodnych dowodów rzeczowych, szantaż na sędzim. Jasiński czuje presję ze strony przełożonego – majora Stępskiego, który gotów jest zniszczyć podwładnego za cenę zachowania stanowiska i przywilejów.*

2. Kalicki – aresztowany konwojent – wydaje się sprawcą morderstw. Jednocześnie w filmie portretowany jest jako osoba kochająca swoje dzieci, wyciszona i broniąca (w miarę możliwości) swojej niewinności.

3. W czasie rozprawy sądowej (portretowanej niekiedy jako nieudolna farsa) dochodzi także do próby zmanipulowania dzieci podejrzanego. W jednej z bardziej przykrych scen filmu nieświadome dzieci zeznają niejako przeciwko ojcu.

4. Jasiński wielokrotnie ukazywany jest w filmie jako osoba ponosząca psychiczne konsekwencje swoich niemoralnych działań. Zdrada, oszustwo, manipulacja, szantaż, pięcie się po trupach na szczyt – kontrapunktowane są regularnie scenami, w których nasz bohater odczuwa psychiczny, pogłębiający się dyskomfort.

→ Nauczyciel rozdaje uczniom Kartę pracy nr 4, by dokonać analizy materiałów ikonograficznych z

epoki. Materiały zostały dobrane tak, by zwrócić uwagę uczniów na dwuznaczność życia politycznego dekady lat 70. Dwa pierwsze zdjęcia ukazują siłę propagandy („Aby Polska rosła w siłę, a ludziom żyło się dostatniej”) oraz materialny aspekt życia codziennego (pozyskanie licencji i produkcja napoju Coca-Cola). Dwa pozostałe materiały odnoszą się do zmiany optyki po 1975 roku: wprowadzenie reglamentacji towarów (kartka na cukier, wprowadzona po 1975 roku) oraz zamieszki robotników w roku 1976 (Ursus i Radom), będące efektem drastycznych podwyżek cen żywności i pogorszenia sytuacji materialnej zwykłych ludzi.

Przewidywane odpowiedzi:

1. Propaganda sukcesu w PRL osiągnęła swoje apogeum w latach 70. XX wieku. Polska nazywana była na potrzeby wewnętrzne „ósmą potęgą gospodarczą świata”. Chwalono się kolejnymi inwestycjami (m.in. Huta Katowice, Dworzec Centralny), zaznaczano także wysokie osiągnięcia w sporcie (reprezentacja Polski w piłce nożnej) i wysłanie Polaka w kosmos (Miroslaw Hermaszewski).

2. W latach 70. PRL uzyskała szereg licencji na produkcję towarów – m.in. napoju Coca-Cola, samochodów FIAT, silników Leylanda, autobusów Berliet. Następował szybki wzrost gospodarczy, naznaczony jednak niszczeniem środowiska naturalnego, pogłębianiem zależności od ZSRR oraz rosnącym długiem zagranicznym.

3. Symbolem drugiej połowy lat 70. jest dramatyczna podwyżka cen żywności oraz wprowadzenie kartek na podstawowe produkty spożywcze (na grafice kartka na cukier z 1976 roku) – co zdecydowanie pogorszyło nastroje społeczne, uwidaczniając różnicę pomiędzy propagandą sukcesu a realiami życia w PRL.

4. W wyniku podwyżek cen żywności doszło do zamieszek robotników w Radomiu i Ursusie w czerwcu 1976 roku. W wyniku zamieszek rząd wycofał się częściowo z podwyżek, co pogłębiało kryzys gospodarczy aż do końca dekady lat 70. W tych czasach powstały ruchy opozycyjne (Komitet Obrony Robotników, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela), które zaprowadziły do uformowania ruchu Solidarności na początku lat 80.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel zwraca uwagę uczniom, że o dekadzie lat 70. w Polsce można opowiadać na dwa sposoby: z jednej strony zwraca uwagę na skok rozwojowy po zmianie władzy w 1970 roku (inwestycje budowlane, większa dostępność towarów, głośne sukcesy PR-owe: sukcesy sportowców, pierwszy Polak w kosmosie, Polska „ósmą potęgą gospodarczą świata”), z drugiej strony w drugiej połowie dekady postępował kryzys gospodarczy (podwyżki cen żywności, rosnący dług zagraniczny Polski), który skutkowało protestami robotników (zajścia w Ursusie i Radomiu w 1976 roku). Nauczyciel może wspomnieć, że krytyka realiów życia w Polsce w latach 70. została w filmie przeprowadzona za pomocą połączenia gatunku filmu sensacyjno-kryminalnego z dramatem psychologicznym.

Praca domowa

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Nauczyciel może wspomnieć, że film „Jestem mordercą” nawiązuje do ukształtowanego pod koniec lat 70. w Polsce nurtu kina moralnego niepokoju, ukazującego nieprawidłowości życia codziennego w PRL przez pryzmat młodych, ambitnych bohaterów, pnących się po szczeblach kariery. Pracą domową dla szczególnie zainteresowanych uczniów może być obejrzenie filmu „Wodzirej” w reżyserii Feliksa Falka (1977).

KARTA PRACY NR 1

PRL – perspektywa polityczna w latach 70. XX wieku

Wyszukaj w internecie znaczenia poniższych pojęć:

Pojęcie	Krótką charakterystyka
PZPR	
I sekretarz PZPR	
Edward Gierek	
propaganda sukcesu	
przodownik pracy	
Huta Katowice	
komputer Odra	
Milicja Obywatelska	
„Wampir z Zagłębia”	

KARTA PRACY NR 2

Analiza kadrów z filmu „Jestem mordercą” – aspiracje i sukcesy w PRL lat 70. (propaganda sukcesu):

Kadr	opis
1. 	
2. 	
3. 	
4. 	

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

KARTA PRACY NR 3

Analiza kadrów z filmu „Jestem mordercą” – druga strona propagandy sukcesu w PRL lat 70.:

Kadr	Opis
1. 	
2. 	
3. 	
4. 	

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

KARTA PRACY NR 4

Źródła ikonograficzne odnoszące się do wydarzeń zawartych w filmie i realiów życia w PRL w latach 70. – propaganda sukcesu i jej mroczny rewers:

Zdjęcie	opis
1. 	
2. 	
3. 	
4. 	

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).